

1/2011

BESKYDY

zpravodaj chráněné krajinné oblasti

NAŠE ZAHRADA

ZELENÉ FLEKY

ŽIVÁ ZAHRADA

TÚJE PATŘÍ NA HŘBITOV

KDYŽ NEPLATÍ ÚZEMNÍ PLÁN

PŘÍRODNÍ REZERVACE ROPICE

Vážení čtenáři, v našem Zpravodaji se většinou zabýváme málo dotčenou přírodou, vzácnými druhy, rezervacemi, přírodními zákonitostmi a hospodařením v krajině. Tedy především tím, co můžeme najít takzvané za humny. Jenže příroda, která nás obklopuje a se kterou jsme v nejčastějším styku, leží ještě blíže. Je v těsném sousedství našeho domu. Někdy je to zahrádka plná zeleniny, jindy pár starých lip na dvoře nebo pečlivě upravená skalka. A tato příroda na nás působí možná víc, než si připouštíme. Může být užitečná i krásná nebo třeba ošklivá a nudná. O její podobě přímo a každodenně rozhodujeme my sami. A jen na nás záleží, zda budeme mít za prahem domu zelenou poušť anglického trávníku bez jediné sedmikrásky, rozkvetlou louku plnou bzučících včel, vyrovnané řady podivných tújí lemujících hranici pozemku nebo sad provoněný ovocem. Protože často jediným vodítkem pro naše rozhodování bývají informace z televizních reklam Bědi Trávníčka, rozhodli jsme se ukázat, že to jde i jinak.

František Jaskula

NAŠE ZAHRADA

KDE „DIVOČINA“ A CIVILIZACE ŽIJÍ SPOLU

Přestože žijeme na okraji města a pozemky kolem nás jsou oplocečné, chceme, aby naše zahrada mohla být, třeba i na krátkou dobu, vhodným domovem mnoha druhů rostlin a živočichů. Zahrada o rozloze 1500 m² se nachází v mírně svažitém terénu otočeném na jih. První část tvoří předzahrádka a okolí dřevěného rodinného domu, druhou částí je zahrada se starým sadem. Nesnažíme se ji co nejrychleji upravit k „našemu obrazu“, ale sledujeme ji a pomalu doplňujeme dalšími prvky, vnímáme ji v celé své historii po dnešek. Podloží tvoří pískovce staré 65 až 80 miliónů let. Našli jsme v nich i otisky stop po přítomnosti živočichů – ichnofosilie z období druhohor. Přítomnost člověka na tomto pozemku v různém časovém období zase prozrazují různé úlomky keramiky. Za 15 let jsme na naší zahradě nasbírali asi 3 kg těchto úlomků. Vnímáme a dokladujeme tedy i historii pozemku.

Dřevo a kámen

Je naše nejoblíbenější kombinace. Dům, plot, lávka, zábradlí u domu, přístřešek, altánek, vyvýšené okraje zeleninových záhonů, krmítka, budky pro ptáky, lavičky – to vše je ze dřeva. A všude jsou hromady dřeva, protože topíme jenom dřevem.

Vstupte

Pískovec, tento přírodní kámen nám slouží k mnoha účelům, ke tvorbě suchých zídek, „skalky“, stolu, sedačky, schodiště. Svah vtékající vody do jezírka je také z pískovců, je jím obložen i elektrický rozvaděč a sokl rodinného domu. Rovněž chodníky máme z pískovcových kamenů, které jsou uloženy „nasucho“ na drenážním podloží. Z kamene jsou vytvořeny i nejrůznější ozdobné prvky na několika místech zahrady.

Voda

Jednou z hlavních myšlenek při budování naší zahrady je, že se snažíme vodu na zahradě co nejdéle udržet. Voda teče z horní části vyší travou, na své cestě vsakuje do okolí a zavlažuje část zahrady, kde se na jaře daří bledulím nebo česneku medvědím. Mírně upraveným terénem pak teče přes 4 tůně. Když se při déle trvajícím dešti poslední tůň v předzahrádce naplní po okraj, až přebytečná voda je odváděna do místní vodoteče. Domů pak chodíme přes lávku.

Do tůně v předzahrádce je svedena i spodní drenážní voda z okolí rodinného domu a rovněž srážková voda ze střech dílny a rodinného domu. Tůňka je tak celoročně doplňovaná vodou a nikdy nevysychá.

V zahradě před domem jsme vytvořili dvě terasy nepravidelných tvarů. Mají

Domů chodíme přes dřevěnou lávku

funkci protierozní a zpomalují odtok vody. Ponecháváme zde i vyšší travu, aby půda rychle nevysychala. Také spárami mezi pískovci v chodníku může voda vsakovat přes šterkovou drenáž do půdy. Ptáci se chodí napít nebo koupat do tůní, napít se mohou z kamených prohlubní nebo z misky v krmítku. V létě se na polité kameny, anebo větve v jezírku, přilétávají napít motýli, včely, vosy a další hmyz.

Srážkovou vodu zachytáváme do sudu, pitnou dopravujeme do domu ze studny a odpadní vodu odvádíme do čističky, odkud odtéká přes filtr do místní vodoteče. Ze zásady v domácnosti používáme jen ekologicky šetrné výrobky.

Stromy a keře

Před domem roste stará ryngle. Na jaře krásně kvete, v létě na ní dozrávají sladké plody, čerstvě vylíhlé vážky na ní suší svá křídla, na její větve si vyleze i rosnička a v zimě si zde ptáci z krmítek „rozbalují“ zrnka slunečnice, anebo obírají lůj. V koruně ryngle jsme pozorovali přes dvacet druhů ptáků.

Za domem rostou dva stoleté duby. Koruna stromů v létě vytváří vyhledávaný stín. Kromě dubů zde roste stará bříza. Její kůra prosvětluje zahradu a společně s duby dokresluje kulisu za dřevěným domem. Vypadá to, jakoby tu dům byl již hodně dlouho.

Jaro na staré zahradě

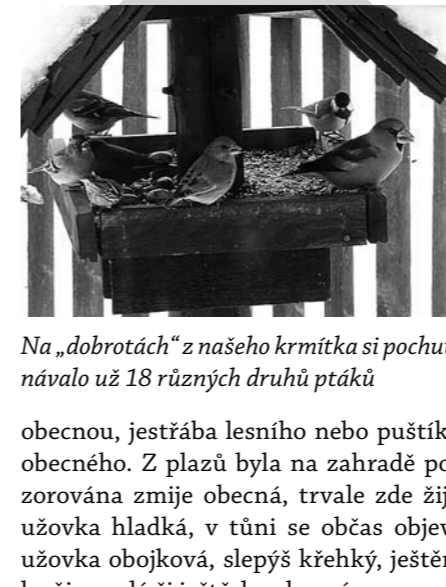
Pravé valašské jadrnice, aronie, trnky a jabloně či třešně vyplňují starou část zahrady. Na více místech rostou rybíz, lísky, bez černý nebo šípek. Na třech místech jsme na živý plot použili habr. V plánu máme dosazovat další stromy a keře. Vyhýbat se budeme exotickým dřevinám (tújím apod.).

Houby

V okolí břízy jsme nasbírali za rok i přes 60 kozáků, na pařezu dubu vyrostlo Jidášovo ucho, v trávě holubinky, muchomůrky, bedly, hříby, květnatec Archerův. Na starém dřevě vyrůstá několik druhů dřevokazných hub.

Živočichové

Celý rok je u nás živo. Ve dvou budkách se každoročně střídají sýkory, výjimečně krutihlav nebo špačci. Máme zde také budku pro netopýry a čmeláky či navrtané dřevěné špalky pro vosičky. Vrba slouží jako stavební materiál sršňům k tvorbě obřích hnízd. V koutě zahrady necháváme pro rodinu ježků hromadu listů. Objeví se zde myšice lesní i temnopasá, veverka a u zahrady srny a zajáci. V zimě bylo na krmítku pozorováno 18 druhů ptáků. V okolí domu lze v létě pozorovat rehka domácího, červenku obecnou, na dubech brhlíka lesního, šoupálka dlouhoprstého nebo tuhyka obecného. Solitérní stoleté duby jsou zastávkou dravců a sov. Můžeme zde zahlédnout káni lesní, poštolku

Na „dobrotách“ z našeho krmítka si pochutnávalo už 18 různých druhů ptáků

obecnou, jestřába lesního nebo puštíka obecného. Z plazů byla na zahradě pozorována zmije obecná, trvale zde žije užovka hladká, v tůni se občas objeví užovka obojková, slepýš křehký, ještěrka živorodá či ještěrka obecná.

Pohled do staré zahrady

V tůni se dlouhodobě vyskytují kuňky žlutobřiché a skokan hnědý. V minulosti jsme zde viděli i čolka horského, rosničku obecnou nebo ropuchu obecnou. Ve vodě žije hodně vodních živočichů. Na vegetaci v okolí tůně se líhnou různé druhy vážek. V trávě u tůně jsme objevili křižáka pruhovaného, na vrbovce housenky nočního motýla – lišaje vrbkového. Z motýlů jsme u nás již zahlédli například otakárka fenyklového, 6 druhů baboček či modráska. Je zajímavé pozorovat i chrousty, včely, čmeláky a mnoho jiného hmyzu.

Rostliny

Na zahradě jsou místa, kde chodíme často, tam travu sečeme sekačkou. A pak místa kam chodíme občas, anebo téměř vůbec, ty kosíme kosou nebo srpem. Části staré zahrady sečeme pouze jednou ročně křovinořezem. Seno sušíme na „paramitech“. Z důvodu možnosti vysemenění planě rostoucích rostlin ponecháváme travu v předzahrádce a na téměř celé ploše starší zahrady vyšší.

Na jaře je starší zahrada snad nejpěknější. Kvetoucí stromy a keře, přes 400 bledulí, kola česneku medvědského, sasnek, prvosenek, sněženek, orseje či blatouchů a po bývalém majiteli roztroušeně v trávě na 5 druhů narcisů nás lákají k častějším návštěvám.

Každoročně u nás vyrostle přes 20 jedinců nenápadné orchideje bradáčka vejčitého, kopretiny, zvonky, zběhovce, orlíčky, náprstníky, pomněnky a mnoho dalších druhů. Ve stínu se daří kapradinám nebo břečťanu a brčálu. Na podzim obdivujeme přes 300 kvetoucích ocunů. V předzahrádce chceme dosadit hodně květů, které by přitahovaly motýly a hmyz.

Bylinková zahrádka s mátou, meduňkou či dobromyslí je zatím dočasnou. Při sečení ponecháváme plošky s jitrocelem, na více místech roste samovolně se rozmnožující řepík lékařský, u kamenného stolu se daří šalvěji lékařské. V budoucnu bychom bylinkovou zahrádku chtěli vybudovat u altánku. Zatím je zde ještě hromada ornice, ale i na té pěstujeme a pravidelně ořezáváme kopřivu na čaj i špenát a jejím výluhem zaléváme kompost.

A co k domu ještě patří – truhlíky s muškátý, keramické hrnce s pažitkou, petrželkou nebo majoránkou, nádoby s kompostem na pěstování rajčat, vyvýšené záhony na pěstování zeleniny a jahod nebo místa pro komposty.

A to teprve začínáme...

František Šulgan
(Správa CHKO Beskydy)

ZELENÉ FLEKY

JEDNOHO DNE SE BŮH ZEPTAL SV. FRANTIŠKA...

Bůh: Franto, ty víš všechno o zahradách a přírodě, co se to děje tam dole? Co se to stalo pampeliškám, fialkám, sedmikráskám a těm dalším věcem, které jsem před věky vysázel? Měl jsem perfektní bezúdržbovej zahradní plán. Ty rostliny rostly v jakékoliv půdě, vydržely sucho a hojně se samy množily. Nektar z dlouhotrvajících květů přitahoval motýly, včely a hejna zpěvných ptáků. Očekával jsem tedy, že uvidím krásné zahrady plné barev a květů. Ale všechno co vidím, jsou zelené fleky...

Sv. František: To všechno ten kmen, který se tam usadil, Pane. Říkají si Příměšťáci. Začali říkat tvým květinám „plevel“, ze všech sil je hubí a nahrazují travou.

Bůh: Travou? Ale to je tak nudné! Není to barevné. Nepřitahuje to včely, motýly, ani ptáky, jenom ponravu a žízaly. Je to citlivé na teplot-

ní změny. Chtějí tihle Příměšťáci opravdu aby tam rostla tráva?

Sv. František: Očividně, Pane. Podstupují při jejím pěstování velké utrpení. Začnou každé jaro hnojit a hubí všechny ostatní rostliny, které se v trávníku objeví.

Bůh: Jarní deště a teplé počasí pravděpodobně způsobují, že tráva roste opravdu rychle. To musí být Příměšťáci velice šťastní.

Sv. František: Vypadá to, že ne, Pane. Jakmile trochu povyroste, sekají ji někdy i dvakrát do týdne.

Bůh: Oni ji sekají? Suší ji jako seno?

Sv. František: Nikoliv, Pane. Většina z nich ji hrabe a dává do pytlů.

Bůh: Do pytlů? Proč? Je to cenné? Prodávají to?

Sv. František: Ne Pane, právě naopak. Platí za odvoz.

Bůh: Tak počkej chvilku: Oni to hnojí, aby to rostlo, a když to roste, tak to sekají a platí za to, aby se toho zbavili?

Sv. František: Ano Pane.

Bůh: Tihle Příměšťáci musí cítit velkou úlevu v létě, když vypínáme dešť a zapínáme horko. To dozajista zpomalí růst trávy a ušetří jim to hodně práce.

Sv. František: Tomu nebudete věřit, Pane! Když tráva přestane růst, tak rychle vytáhnou hadice a platí ješ-

tě více peněz za zalévání, aby mohli pokračovat v sekání a odvážení.

Bůh: Děsnej nesmysl! Alespoň že si nechali nějaké stromy. To bylo ode mne geniální, musím se pochválit. Stromům narostou na jaře listy pro krásu a letní stín. Na podzim opadají a vytvoří přirozenou pokrývku, aby zadržely vláhu v půdě a chránily tak stromy a keře. Navíc se rozloží na kompost, aby obohatily půdu. Je to přirozený cyklus života.

Sv. František: Raději si sedněte, Pane. Místo toho je Příměšťáci hrabou na velké hromady a platí za jejich odvoz.

Bůh: To není možné!! A co dělají, aby chránili kořeny stromů a keřů před mrazem, a aby udrželi půdu vlhkou a nespěčenou?

Sv. František: Potom co vyhodí listy, kupují něco v igelitových pytlích, co se nazývá mulč. Přivázejí to domů a rozsypávají to na místo listů.

Bůh: A odkud tento mulč berou?

Sv. František: Oni kácí stromy a rozemelou je, aby tento mulč vyrobili.

Bůh: Dóóóóó!!! Už na to raději nechci myslet!

Zdroj: www.ekozahrady.com/dobry_vtip.htm

ŽIVÁ ZAHRADA

VYTVOŘENÍ MALÉHO PŘÍRODNÍHO RÁJE V BLÍZKOSTI NAŠEHO DOMOVA

Zahrady v okolí našich domů se za poslední desetiletí výrazně změnily. Přibýlo nízkých, pravidelně sečených monokulturních trávníků, vysokých „hřbitovních“ plotů vytvářejících nepřekonatelnou bariéru pro řadu živočichů. Ubylo starých stromů se spoustou dutin a skulin za kůrou, kde ptáci najdou úkryt a potravu i v nepříznivém zimním období.

Vzácností jsou zahrady, kde v jahodách bydlí ropucha, která v noci loví slimáky, v jezírku kuňkají žáby a ozývá se chorál ptáčích zpěvů a hlasů. Kolik lidí dnes může říct, že jim na zahradě v kamenné zídce žijí ještěrky, v hromadě chrastí či tlejících dřev spí ježek a na květinách v louce poletují motýli? Přitom každý z nás může něco pro přírodu udělat a umožnit tak volně žijícím živočichům navrátit se do blízkosti našich domovů.

Projekt Živá zahrada, který pro širokou veřejnost vyhlásil Český svaz ochránců přírody jako dlouhodobou soutěž, si klade za cíl motivovat zájemce k úpravám svých zahrad tak, aby vyhovovaly i po-

třebám volně žijících živočichů. Na webových stránkách ČSOP (www.csop.cz) se v oddílu Ekologická výchova dozvíte o projektu všechny potřebné informace, a to nejen o samotné soutěži, ale také získáte pár rad, jak na zahradu přilákat živočichy. Pro skutečné zájemce vyšla před Vánoci 2010 výborná publikace „Moje přírodní zahrada – příručka zahradního vědění“, kterou vydalo občanské sdružení Přírodní zahrada v Kardašově Řečici. Publikaci, která není k dostání v běžných knihkupectvích, si můžete objednat na webových stránkách www.prirodnizahrada.com. Spoustu zajímavých informací naleznete také na webových stránkách www.prirodnizahrada.eu, www.zahradaproradost.cz a ekozahrady.com. Přetvoření zahrady v takový malý přírodní ráj nestojí mnoho námahy a odměnou nám jistě bude kromě užitku také celoroční potěšení z bohatství života okolo nás.

Následující fotografie dokumentují některé prvky na naší zahradě.

Miroslav Dvorský
(ČSOP Valašské Meziříčí)

Mladý strakapoud velký v hnízdní dutině v torzu staré jabloňe.

Hromadu kameňů pro ještěrky a drobné bezobratlé živočichy s oblibou využívá k úkrytu a zimování také mlok skvrnitý.

← Živá zahrada – to je každodenní setkávání s živou přírodou. Tenhle sameček ještěrky obecné si na nás tak zvykl, že když jsem mu nastavil prst, tak mě nejprve jazyčkem nachečkal a pak mi málem sám vylezl na prst.

→ Bytový dům pro včely samotárky a další bezobratlé živočichy. Pod šindelovou stříškou mohou hnízdit i některé druhy ptáků.

Menší domeček k zavěšení na zeď pro včely samotárky. Vytvášíme na výslunné místo.

Velkým magnetem pro živočichy jsou vodní plochy. I menší tůňky značně zvýší druhovou pestrost naší zahrady. Ponechané torzo staré jabloňe je domovem pro ptáky. Hnízdily zde až 3 druhy ptáků (strakapoud velký, špaček obecný a sýkora uhelníček) najednou, v jedné z dutin často nocovala i žluna zelená.

TÚJE PATŘÍ NA HŘBITOV

PŮVODNÍ BESKYDSKÉ STROMY A KEŘE V NAŠICH ZAHRADÁCH ČÁST 1. – KEŘE A ŽIVÉ PLOTY

Pěstování původních dřevin je chvályhodná činnost, která je vlastní stále více lidem. Sotva se však nadšenec s chutí vrhne do díla, zpravidla naráží na první problémy: CO vysadit? KDE to vzít? Pojďme ještě i k otázce prapůvodní: PROČ vysazovat zrovna původní druhy dřevin, když zahradnictví nabízí nespočet krásných kultivarů domácích i cizokrajných?

Proč pěstovat původní druhy?

Původní druhy jsou přizpůsobeny podmínkám právě toho prostředí, ve kterém se naše zahrada a dům nacházejí. Není to jen počasí, střídání ročních období a charakter půdy. Zcela přirozeně jsou na původní druhy navázány místní druhy ptáků, brouků, savců, ale i bakterií a hub. Například domácím dřevinám napojeným na tu správnou houbu v půdě se zvyšuje odolnost proti chorobám, škodlivým druhům hub, nedostatku živin a znečištění půdy těžkými kovy a toxickými látkami. Původní druhy prostě patří do své krajiny a po tisíciletí v ní vytváří vazby s okolím. Včetně člověka. Připočteme-li si léčivé účinky mnohých našich dřevin, jedlé plody, květy, vůně, barvy listů...není důvod je měnit za druhy cizorodé.

Plot z tují je sice tou pravou „zdí“, ale je opravdu „živým“ plotem?

Lepší než betonová zeď...

Lepší než betonová zeď je živý plot z habru. Lepší než uniformní plot z habru (nebo smrku) je plot kombinovaný z více druhů keřů. Silnější sice budou utlačovat slabší, při správné výsadbě a občasném sestřihání z nich však může vyrůst i kýžena neproniknutelná hradba.

Květenství kaliny obecné

Ne každému domu však živý plot sluší! Zvláště ve volné krajině takový plot zcela nepřirozeně a neesteticky zdůrazňuje pravidelný geometrický tvar pozemku.

Opravdu živý plot

Vypěstování pestrého živého plotu však není jednoduché, na rozdíl od habrové a smrkové monokultury musíme před jeho založením přemýšlet a vše dobře naplánovat. Především si ujasnit cíl, jaký plot vlastně chceme – zda hustý a nízký či vyšší z keřů s jedlými plody, zda ho chceme stříhat trochu či vůbec... Nejhezčí jsou samozřejmě keře v co nejpřirozenějších tvarech, nikoli sterilní, ale kvetoucí a plodící, s rozmanitě zbarveným podzimním listím.

Ptačí zob, kalina, svída,...

Třeba ptačí zob obecný (*Ligustrum vulgare*) může být stejně hustý jako habr, černé bobule mají navíc v oblíbenosti ptáci. Doplnit ho může kalina obecná (*Viburnum opulus*) s ozdobným květenstvím a výraznými červenými plody, svída krvavá (*Swida sanguinea*), která má jméno podle rudé kůry, navíc snáší vlhko a polostín. Čmeláci a noční motýli mají v oblíbenosti nevšední žlutobílé trubkovité květy zimolezu pýřitého (*Lonicera xylosteum*). V teplejších oblastech Beskyd poroste dobře i brslen evropský (*Euonymus europaeus*) ozdobný oranžovo-růžovými hra-

natými plody a voňavá růže polní (*Rosa agrestis*). Trnka obecná (*Prunus spinosa*) a hloh obecný (*Crataegus laevigata*) jsou druhy pichlavé, s hustým větrovím. Dobře je v Beskydech známe z mezí a lesních lemů. Jejich plody, stejně jako u růže šípkové (*Rosa canina*), jsou jedlé a mají všestranné využití. Tyto keře rádi vyhledávají ptáci pro stavbu hnízd, trny je chrání před predátory. Opravdu vysoký živý plot (2–6 m) vytvoří líska obecná (*Corylus avellana*), a budeme-li rychlejší než veverka a plch, navíc nás obohatí i zásobou oříšků. Podmáčí-li zahradu spodní voda, nejlépe ji vypijí vrby – vrba jíva, košíkářská a nachová (*Salix caprea*, *S. viminalis*, *S. purpurea*).

Marie Popelářová
(Správa CHKO Beskydy)

Vrby zabraňují nadměrnému podmáčení zahrady, díky seřezávání „na hlavu“ však pozemek nadměrně nestíní

KDYŽ NEPLATÍ ÚZEMNÍ PLÁN

CO SE DĚJE V MEZIČASE PO UKONČENÍ PLATNOSTI STARÉHO A PŘED PLATNOSTÍ NOVÉHO ÚZEMNÍHO PLÁNU

V posledních měsících stavební úřady i Správa CHKO zaznamenali nárůst žádostí o možnost výstavby v tzv. nezastavěném území – volné krajině. Investoři využívají mezidobí, kdy starý územní plán obce pozbyl platnost a nový je teprve ve stadiu rozpracování. Za určitých podmínek totiž lze žádat o povolení stavby, aniž byste museli absolvovat časově náročnou tzv. změnu územního plánu. Je však povolení stavby opravdu tak jednoduché?

Na první pohled ano - pro umístění stavby rodinného domu stačí, aby požadovaný pozemek měl společnou hranici alespoň se dvěma zastavěnými pozemky v zastavěném území (§188a, odst. c/ stavebního zákona). Je jasné, že zákonodárci zvolili tento postup proto, aby nebyly zcela umrtveny stavební aktivity v nejasně dlouhém mezidobí neexistence platného územního plánu. Bohužel, jak už je v našem státě zvykem, mnozí investoři si to vykládají po svém a snaží se tohoto nástroje využít, s vidinou rychlého převedení pozemků na pozemky stavební.

Lokality na konci údolí...

Z hlediska ochrany přírody jsou problémovými plochami zejména enklávy

s roztroušenou zástavbou kdesi na konci údolí. Právem lákají, převážně obyvatele z měst, k výstavbě chalup k rekreaci či bydlení. Dál od civilizace, klid, zachovaná příroda a esteticky hodnotné místo – kdo by zde nechtěl žít? „Novousedlíci“ přitom často rádi zapominají, že vlastní také několik hektarů okolních lučních pozemků, o které je nutno pečovat. S novým obyvatelem tak paradoxně obec o kus cenné lokality nezřídka přichází.

...a proč jsou to problémové plochy?

Enklávy na odlehlých místech zachovávají mnohdy to nejcennější z hlediska dochovaného rázu obce. Ať už se jedná o tradiční uspořádání stavení nebo jejich architekturu. Do míst, kde „lišky dávají dobrou noc“, často ani nedolehlo plnou vahou socialistické zemědělství, na loukách proto dodnes rostou chráněné rostliny a žijí chráněné druhy živočichů. Území může také fungovat jako migrační koridor zvěře... Při posuzování umístění stavby, je tak dost aspektů hodných „ochranářské“ pozornosti. Správa CHKO Beskydy má povinnost provést řádné terénní posouzení aktuální přírodovědné hodnoty místa. Z toho důvodu musí být vyřízení všech žádostí, mimo zastavěná území, odsunuto na vegetační období (květen–září).

Jak dlouhá je cesta ke stavebnímu povolení

Dle obecných zásad by každá nová plocha zástavby měla být umístována v souladu s historickým vývojem sídla, ale také s ohledem na zachování krajinného rázu. Že mnohé obce tyto zásady podceňují, či zcela ignorují, je v krajině bohužel zřetelně vidět. Požadavky na novou zástavbu by měly vyplývat z demografického vývoje obce. Samozřejmostí by měl být odpovídající přístup na lokalitu, napojení na veřejnou infrastrukturu apod. Proto, v mezidobí, než bude platný nový územní plán, musí obce všechny žádosti posuzovat v širším kontextu.

Žadatelé přicházejí na Správu CHKO Beskydy s vidinou, že odejdou s potřebným „papírem“ v ruce. Při posuzování ploch navrhovaných k zástavbě, však z hlediska Zákona o ochraně přírody a krajiny, platí stále stejná pravidla. Ročnímu období neporučíte, takže s žádným zrychlením raději nepočítejte.

Jaroslava Turková a Marie Popelářová
(Správa CHKO Beskydy)

Ukázka části územního plánu s vyznačením zastavěných ploch (tmavé). Je zde patrný dochovaný stav – pro Beskydy charakteristická roztroušená, shlukovitě uspořádaná zástavba.

Stejně území, pokud se povolí všechny požadované změny ve „zrychleném“ územním řízení. Volná krajina kolem domů mizí, zahušťování zástavby mění charakter krajiny na „příměstskou“.

Přírodní rezervace Ropice je první a největší z nově vyhlášených chráněných území, které si v této rubrice společně představíme. Je to unikátní rezervace, kde vedle sebe stojí významné prvky jak živé, tak neživé přírody.

PR sestává ze dvou oddělených částí, které můžeme najít ve východní části Moravskoslezských Beskyd. Větší z nich obklopuje Ropicí (1082 m n. m.) a Velký Lipový (999 m n. m.), rozkládá se převážně na prudkých severních svazích obou těchto vrcholů, v pramenné oblasti Ropičanky. Menší část rezervace najdeme na strmých svazích zdrojnic Velkého Lipového potoka.

Už na první pohled je severní svah pod vrcholem Ropice velice zajímavý a ojedinelý. Upoutá svou pestrostí a členitostí s celou řadou skalek a balvanů. Tuto rozmanitost má na svědomí „katastrofa“ – skalní lavina (jedna z nejprudších a nejrychlejších forem sesuvů), která začala území modelovat v 6.–7. století našeho letopočtu. Další významnější svahové pohyby zde probíhaly koncem 17. století, což pravděpodobně souviselo s odlesněním a valašskou kolonizací.

Členitost terénu vzniklá sesuvnými procesy jde ruku v ruce s bohatstvím živé složky přírody. Vzhledem ke způsobu vzniku svahu lze navíc předpokládat i bohatý výskyt pseudokrasových puklin či jeskyní, které jsou ideálním úkrytem pro zimování netopýrů nebo vyvedení mláďat velkých šelem. Právě okolí Ropice patří v této části Beskyd mezi klíčová území z hlediska trvalého výskytu rysa, medvěda a vlka.

Podstatnou část území PR zaujímají přírodě blízké lesy, tvořené převážně starými bukovými porosty (kyselé bučiny s ostrůvky květnatých bučin a sutových lesů) či smíšenými lesy ve vyšších polohách s převahou smrku. Tyto zachovalé porosty s velkým množstvím doupných stromů jsou významným útočištěm pro řadu ohrožených a vzácných druhů organismů. Z hlediska ochrannářského významu jsou nejdůležitější skupinou ptáci. V území jich bylo zaznamenáno celkem 62 druhů. K nejvýznamnějším patří druhy s vazbou na přirozené jedlobučiny a také lesní kurové upřednostňující spíše horské smrčiny. Jedná se například o puštíka bělavého, strakapouda bělohřbetého či holuba doupnáka, z tetřevovitých je to tetřev hlušec a jeřábek lesní.

Přírodní rezervace Ropice je dobře přístupná po několika značených trasách. Oblastí vrcholů Ropice – Lipový – Příslop vás provede červená značka, z obce Řeka pak vede napříč PR žlutá. V blízkosti chaty Ropička se nachází křižovatka červené a zelené turisticky značené cesty a také cyklotrasy. Z podnětu obce Řeka se připravuje naučná stezka, která by měla návštěvníky seznámit s přírodními hodnotami území. Zároveň musí být vedena tak, aby její provoz nezpůsobil rušení citlivých druhů živočichů.

Aneta Valasová a Tomáš Myslíkovan (Správa CHKO Beskydy)

PŘÍRODNÍ REZERVACE ROPICE TAM, KDE PADAJÍ I KAMENY

Základní údaje:
Rozloha: 255,3 ha
Datum vyhlášení: 28. 12. 2010
Katastrální území: Morávka, Řeka

Ochrana velmi vzácného tetřeva hlušce patří mezi hlavní poslání PR Ropice

Přítomnost doupných stromů je nezbytná pro výskyt vzácných druhů hub, mechorostů, měkkýšů, hmyzu a ptáků

Rys ostrovid má v oblíbené členité prostředí se skalkami

Tlející dřevo je důležitým zdrojem živin pro druhy i prostředí

Mléčivec alpský je zástupcem horských druhů květeny

Celkový pohled na porost PR Ropice

ENERGETICKÝ LES – RYCHLE ROSTOUCÍ DŘEVINY

V intenzivně využívané zemědělské krajině Hané pokrývá les kolem 30 % plochy, v Beskydech je to více jak 70 %. Jak se v takto odlišných krajinách vyjímá energetický les z rychle rostoucích dřevin?

Rychle rostoucí dřevina (RRD)

Má velmi krátkou dobu obměny a hmotový přírůstek vysoce převyšující průměrný přírůstek jiných dřevin. Jinými slovy, dřevina v prvních fázích svého života rychle roste a nevádí jí časté seřezávání. Pěstování RRD láká jako možnost využití zemědělské půdy pro mimoprodukční funkci, získání vlastního ekonomicky výhodného paliva, motivující jsou i nabízené dotace. Základem je několikanásobná sklizeň (v období 30 let 6–10krát: štěpka po 3 letech, kulatina po 5 letech).

S trochou nadsázky lze říct, že na Hané tvořené nekonečnými lány obilí, řepky či řepy působí každý lesík a remíz jako malý zázrak. Zakládání plantáží rychle rostoucích dřevin může přispět ke zlepšení protierozních i hydrologických funkcí jinak intenzivně využívané krajiny. (I když ani toto není radno přehánět – RRD jsou vysazeny v řadách stejně jako kukuřice, hodně energie je věnováno pravidelnému odplevelování a hnojení – obojí zpravidla chemicky.) RRD zde však plní, mimo jiné, krajinnotvornou funkci.

V CHKO jsou však jiné priority...

Vzhledem k vysoké lesnatosti území a rostoucímu problému se zarůstáním krajiny

V Beskydech je dnes velkým problémem zalesňování luk a pastvin

nelze o pozitivní krajinnotvorné funkci mluvit, naopak. Krajina je zde chráněna vyhlášením Chráněné krajinné oblasti a toto kritérium je ještě důležitější.

Právní normy, které se k zakládání porostů RRD především váží, jsou Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu (č. 334/1992 Sb.) a Zákon o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb.). V prvním případě je řešena otázka nutnosti vyjímání či nevyjímání půdy k jiným účelům. V případě zákona o ochraně přírody je na území CHKO zakázáno šíření nepůvodních druhů, a to z principu ochrany původního přírodního bohatství. Nepůvodními druhy je přitom většina klonů RRD! V České republice se stal oblíbeným zejména tzv. japonský topol, tj. kříženec topolu černého (*Populus nigra*) a topolu Maximowiczova (*P. maximowiczii*).

Pěstování RRD je alternativou, jak získat ekologicky šetrné a obnovitelné palivo. Nelze ho tedy v žádném případě zavrhnout. Z uvedeného však jednoznačně vyplývá, že na území CHKO Beskydy nemůže být zakládání porostů RRD podporováno. Důvodem je jednak zákonná ochrana krajinného rázu, jednak zákaz šíření nepůvodních druhů. Výhodou našeho regionu (na rozdíl od Hané) je však snadná dostupnost palivového dříví z místních lesů.

Trpí hospodáři v CHKO?

Že tomu tak není, dokládají kompenzace v jiných oblastech. Ať už v CHKO (resp. Evropsky významné lokalitě Beskydy) nadstandardní financování údržby krajiny prostřednictvím zemědělských dotací, nebo snazší získání dotací na budování infrastruktury z národních či operačních programů (např. kanalizace, ČOV, vodovod). Zvýhodněno je také hospodaření v lesích při čerpání prostředků z Programu rozvoje venkova. Nezanedbatelná není ani bonifikace při bodovém hodnocení jednotlivých projektů, včetně oblasti cestovního ruchu, právě z důvodu lokalizace v Chráněné krajinné oblasti, resp. Evropsky významné lokalitě Beskydy či ptačích oblastech.

Marie Popelářová
(Správa CHKO Beskydy)

Z energetických dřevin se nejčastěji pěstují topoly

KOŠAŘISKA – JALOVCOVÝ PASÍNEK

Ročně Správa CHKO Beskydy uzavírá přes 200 smluv s lidmi, s jejichž pomocí se daří každý rok zachránit více jak 400 ha luk a pastvin, ošetřovat vzácné druhy dřevin v lesích a likvidovat nepůvodní rostliny kolem vodních toků. Vše se děje díky dotačním příspěvkům z Programu péče o krajinu (MŽP).

Jalovcové pasinky – jeden ze symbolů Beskyd, který se rozvinul díky pastvě jako náhradní vegetace po původních porostech. Mnohé z těchto jalovcových pasek jsou dnes, díky ústupu tradičního hospodářství a následného zarůstání, odsouzeny k zániku. Výskytem četných jalovcových pasinek je známá i malebná vesnice Košařiska ležící nad horskou říčkou Kopytná nedaleko Třince.

Jednou takovou zarůstající lokalitou byl i pasínek nacházející se ve svahu pod kopcem Kikula v 1. zóně CHKO Beskydy.

Jeho zvláštnosti jsou kamenné zidky a hromadiska vzniklé zde z vysbíraných kamenů z důvodu zúrodnění pastviny původním majitelem. Dnes jsou tyto kamenné stavbičky domovem velkého množství vzácného hmyzu a dalších zajímavých drobných druhů živočichů, jako např. ještěrky živorodé či zmije obecné. Paseka původně sloužila pro pastvu stád ovčí místních goralů, postupně však přestávala být užívána a zarůstala. Téměř třicet let byla ponechána samovolnému vývoji, takže byste ji sotva našli mezi vzrostlými mohutnými náletovými stromy, zarostlou borůvkám, ostružinám, hasivkou a jinými náletovými křovinami.

Správa CHKO Beskydy přistoupila k záchráně této jalovcové plochy v roce 2009. Ve spolupráci s obcí, vlastníkem a panem Milanem Svitkem, dobrovolným strážcem ochrany přírody, došlo k vykáčení několika desítek vzrostlých stromů, zredukování borůvků, hasivky a dalších

nežádoucích křovin. K obnově paseky přispívá i společnost HRAT, která každoročně organizuje den pro přírodu, účastní se brigády a přispívá tím k obnově tohoto hektarového kousku přírody. Kdo po dvou letech opět prochází po lesní cestičce pod obnovenou jalovčinou nechce věřit svým očím. Vždyť tady ještě nedávno byl les, kterým se sotva dalo projít!

Dana Morcinková
(Správa CHKO Beskydy)

HISTORIE...

O STARODÁVNÉ KRAJINĚ V TÍŠŇAVÁCH

Píše se rok 1950. V Malých Karlovicích, uprostřed údolí zvaného Tíšňava stojí vysoké stavení – turistický hotel U Vojvodíků. Je zde nejen hostinec s ubytováním, ale také obchod se smíšeným zbožím. Vedle se krčí nízká dlouhá budova – za války ubytovna německých vojáků střežících hranici protektorátu. Na svahu nad hotelem jsou dvě chalupy, kolem nich vede přímá polní cesta na polany a do lesa. Svah je rozčleněn políčky a kosenými loukami. Naproti hostinci U Vojvodíků je svah tak prudký, že místy musí hospodář lézt po čtyřech. A přesto je zde políčko s bramborami. Hnuj se nosí na kopec v putýnce na zádech. Na zbytku svahu se pase kráva a kozy. Na pastvině roste jalovec, plno mateřídoušky, dobromysli, řepíku... Ale také prazvláštní rostlina, jakou široko daleko až po Vsetín nepotkáte – hořec křížatý.

...A SOUČASNOST

A O TOM, JAK SE V NÍ ŽIJE HOŘCI

Píše se rok 2010. Starodávná krajina středu údolí Tíšňav jako by byla zakonzervována v čase. I když – jistých změn si povšimneme: U Vojvodíků je dál obchod a hospůdka, ovšem dávno tomu, co ubytoval posledního hosta. Vojenskou ubytovnu nahradily garáže. Jedna z chalup nad hostincem spadla, jiné dvě byly přistavěny. Polanu pohltil les, ale polní cesta zůstává. Jen meze zarůstají. Na pastvině naproti hostinci se kráva ani kozy už léta nepasou, políčko dávno zarostlo travou, ze které vyrůstají smrky a javory. Mezi nimi však přežívají jalovce a na okrajích se krčí (světe div se, i po 60letech!) hořec křížatý. Teplomilná rostlina, která je v celých Beskydech jedině na tomto místě v Karlovicích. Díky souhlasu vlastníka pozemků se podařilo pastvinu od náletových dřevin osvobodit a celý svah posekat. „Staré dobré časy“ nelze vrátit, ale některé „poklady“ je dobré před zánikem uchránit.

Marie Popelářová (Správa CHKO Beskydy)

KRUTIHLAV OBEČNÝ NÁŠ NEZNÁMÝ SOUSED

Jedním z druhů vázaných na ovocné zahrady a sady v blízkosti lidských sídel je i krutihlav obecný (*Jynx torquilla*). Tento druh velikosti většího vrabce nevytváří ani krásou peří, je to nenápadný šedohnědý pták, ani krásou zpěvu. Jeho monotónně opakované nařikavé kjé – kjé – kjé – kjé zaslechne nejčastěji brzy zjara, počátkem dubna, po jeho přiletu ze zimoviště z plání Senegalů či Keni v tropické Africe. Brzy po obsazení hnízdního teritoria umlká, a tak i díky jeho nenápadnému zbarvení a skrytému způsobu života zůstává pro většinu z nás neznámým druhem.

Nejedná se ale rozhodně o druh nezajímavý. Svou potravu – různé hmyz a především mravence a jejich kukly, sbírá hlavně na zemi v trávě, nikoli tesáním do kůry stromů jako jeho příbuzní ze skupiny datlovitých. Na to mu jeho slabý zobák nestačí. Nedostatek potravy je jeden z důvodů, proč jako jediný šplhavec odlétá na zimoviště. Zato jeho dlouze vysunovatelný lepivý jazyk, něco na způsob známého mravenečníka, je ideálně přizpůsoben ke sběru mravenců a jejich kukel. Krutihlav je dutinový pták odkázaný na opuštěné vytesané dutiny, ale nepohrdne ani nabídnutou budou. Oproti běžnému způsobu námluv většiny ptáků, je výběr dutiny a vábení partnera do hnízdního teritoria úlohou samičky. Při nedostatku hnízdních dutin

není výjimečné, že krutihlav nevybírá zabere jinými ptáky již obsazenou dutinu a také odstraní jejich hnízdo i s potomstvem. Na tomto „kukaččím“ chování se podílí svorně oba dva partneři páru. Je-li dospělý pták u dutiny překvapen či vyplašen, stává se často, že ani neuletí, zůstane sedět na větvi a přitom, zvláště je-li chycen do ruky, protahuje krk do neuvěřitelné délky a krotí hlavou na všechny strany – odtud jeho jméno. Současně chrčí a syčí a vůbec celým svým zjevem připomíná spíše hada než ptáka.

Krutihlav patří k celoevropsky ohroženým druhům, se silným úbytkem v západních zemích. Na britských ostrovech, tento před 150 lety velmi hojný druh byl po 100 letech pozorován již jen v desítkách párů a dnes je jeho výskyt blízký nule. Na Valašsku se vnímá pozorovatel může s tímto druhem na vhodných místech naštěstí ještě setkat častěji. Jsou to především k jihu obrácené stráně středních poloh s rozptýlenými skupinkami vzrostlých stromů, s extenzivními zahradami a sady. Přesto i tady je patrný úbytek druhu úměrný ubývání jeho biotopu. Vážme si a chraňme naše dědictví, věkovité stromy a staré sady, které přinášejí užitek nejen krutihlavům a ostatním ptačím obyvatelům, ale i nám samým v podobě odpočinku ve stínu jejich korun, vůně jejich květů, zdravého ovoce a pocitu domova.

Milan Škrott (Správa CHKO Beskydy)

VEŘEJNĚ PŘÍSTUPNÉ MAPOVÉ SLUŽBY

CHKO, zonace, biokoridory, evropsky významná lokalita, ptačí oblasti, rezervace..., kdo se v tom má... (vložit nadávku) vyznat? V té záplavě mediálních výkřiků to skoro vypadá, jako bychom prožívali jedno z nejtěžších období v dějinách, kdy zlý úřední šiml nás drží v šachu nejlépe zatajováním informací.

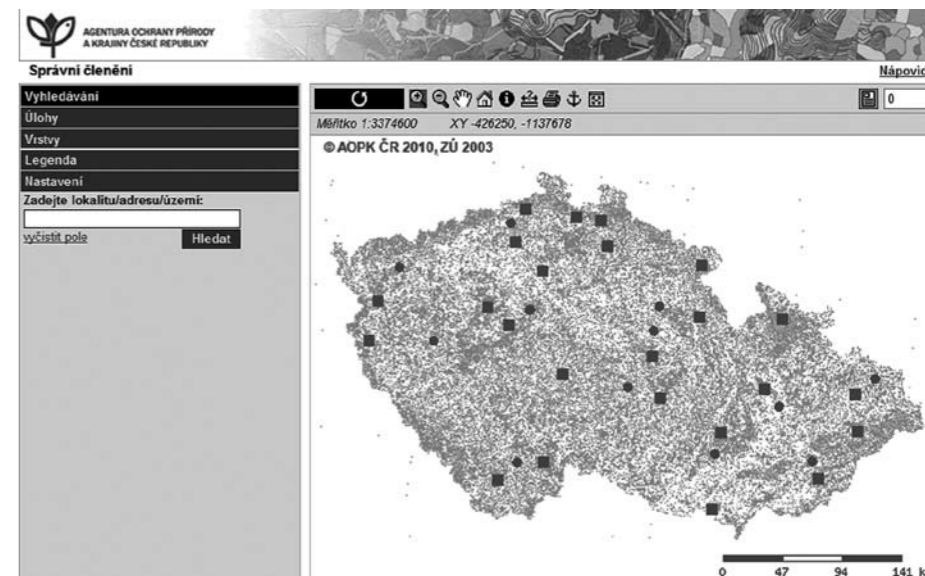
Pravdou je, že čím více poznatků o zdejší přírodě a krajině víme, tím se to jeví jaksi zamotaně a není v lidských silách mít o všem přehled. Vždyť jenom správa CHKO má k dispozici téměř stovku databází týkající se ochrany přírody a nespočet informací získává od partnerů, jako jsou další úřady, vysoké školy, muzea apod. Což o to, nám úředníkům nebo vědcům pomáhají speciální programy a je po ruce počítačový specialista zvaný „ajták“. Ale co běžní lidé? Musí pokaždé žádat úřady o informace? Bohužel málokdo ví o tom, že řada údajů je k dispozici zdarma na internetu a k vyhledání stačí běžná znalost práce s počítačem (případně mohou pomoci vnoučata). Stránkám s takovými informacemi říkáme mapové služby. Mnoho lidí si již pomocí těchto služeb plánuje turistické výlety nebo dovolenou (<http://www.mapy.cz> nebo <http://maps.google.cz>), ale získávání informací o životním prostředí u veřejnosti tak běžné není.

Jako první si představíme mapový server AOPK ČR (<http://mapy.nature.cz>). V levém sloupci v odkazu „Úlohy“ si zvolíme, jakou informaci chceme zobrazit, v pravém okně je mapa a nad ní ikonky. Pokud myší najedeme nad ikony nad mapou, zobrazí se nám nápověda. Zájmovou lokalitu můžeme vyhledat (odkaz „Vyhledávání“) nebo můžeme pomocí ikon „lupy“ a „ruky“ najít lokalitu v mapě. Např. pokud chceme vědět, v jaké zóně CHKO se můj pozemek nachází, zvolím úlohu „Ochrana přírody“, a pak ikonku „i“ nad mapou a v mapě kliknu na místo, které mne zajímá. Ve spodní části se

objeví informace k lokalitě. Myší je ještě potřeba zvolit „Zvláště chráněná území – zonace VCHÚ“. Pokud vám malé mapové okno nevyhovuje, klikněte na poslední ikonku nad mapou „Přizpůsobit obrazovce“. Veškeré zobrazené informace lze samozřejmě vytisknout.

Na práci s mapovou službou je potřeba si zvyknout. Pro první seznámení doporučuji střídavě myší klikat na odkaz „Úlohy“ a následně ihned na spodní odkaz „Vrstvy“. Sami uvidíte, že informací je zde opravdu celá řada. I přes uvedené možnosti samozřejmě pořád platí, že vám požadované informace rádi poskytnou pracovníci správy CHKO. V dalším čísle si povíme něco o jiných mapových službách.

Petr Wolf (Správa CHKO Beskydy)

Úvodní okno mapového serveru <http://mapy.nature.cz>

CO SE V KRAJINĚ Povedlo...

ZÁCHRANNÉ ODLOVY

Pokud nastane potřeba nějak opravit či upravit vodní tok, musí zpravidla jeho správci požádat Správu CHKO Beskydy o výjimku (dle § 56 zákona č. 114/1992, výjimky ze zákazu u zvláště chráněných druhů živočichů). Při úpravách vodních toků jde totiž chráněným druhům, jako je vranka pruhoploutvá a obecná, rak říční, střevle potoční nebo mihule potoční, doslova o život. Proto bývá jednou z podmínek výjimky provedení záchranného odlovu a přenosu (transferu) chráněných živočichů z úseku ohroženého stavbou.

V Beskydách působí nejedna místní organizace Českého rybářského svazu (MO ČRS), která může jít v provádění transferů ostatním příkladem. Mohli bychom uvést Frýdecko-Místeckou organizaci, která slovovala v minulém roce tok Hliseník. Lovecká četa byla adekvátně vybavena. Podběráky měly plochou spodní část, sítky na podběrácích byly bez děr, s odpovídající velikostí ok. Zacházení s odlovenými jedinci ryb bylo šetrné. Tato lovecká četa si zaslouží pochvalu před nastoupenou jednotkou! Pevně věříme, že takovýto MO ČRS bude v letošním roce čím dál více.

Rybářská četa z MO ČRS Frýdek – slovo toku Hliseník

...A CO SE NEPOVEDLO

ODLOVY, KTERÉ SOTVA NĚCO ZACHRÁNÍ

Při kontrolách záchranných transferů, které provedla Správa CHKO Beskydy v roce 2010, byly zjištěny dva základní nedostatky.

- 1) Záchranné transfery prováděné některými místními organizacemi ČRS nejsou mnohdy realizovány s potřebnou odborností. Stalo se například, že rybářům velkými oky podběráků menší vranky propadaly, nebo byly slovovány při větších průtocích a zakalené vodě, což prakticky znemožnilo jejich důkladné slovení.
- 2) Zasláné podmínky výjimky se přes objednavatele k rybářům nedostanou. Potom dochází k nedorozumění, když např. rybáři sloví násadu pstruha obecného, ale chráněné vranky pustí zpět do toku. Mnoho vraneček a raků tak před plánovanou úpravou toku není odloveno!

Miroslav Kubín a Dana Bartošová (Správa CHKO Beskydy)

Děravá nebo nevhodnou kruhovou sítkou odlov vraneček skutečně provést nelze

BESKYDSKÝ PSEUDOKRAS

Beskydský pseudokras patří v kategorii pískovců k největším na světě. Na území Chráněné krajinné oblasti Beskydy je v dnešní době registrováno více než 30 významnějších pseudokrasových jeskyní.

Nejrozsáhlejší jeskyní je Cyrilka na Pustevnách, která je svou délkou 370 metrů jednou z nejdelších v ČR i v celosvětovém měřítku. Od roku 2009 provádí speleologická skupina Orcus Bohumín její nové zaměření. Podle posledních informací z letošního roku je délka chodeb již více než 400 metrů. Ve spolupráci s Ostravskou univerzitou bude letos pokračovat

geofyzikální zaměření celého jeskynního systému. Bude to podkladový materiál pro vyhlášení jeskyně Cyrilka jako přírodní památky. V jeskyni probíhají i nadále kontroly stavu populace netopýrů a pravidelné měsíční kontroly a odečty terčových měřidel pro Akademii věd ČR. Také na hřebeni Radhoště v současnosti dochází k novým „nálezům“. Při prologačních pracích v jeskyni Salajka v oblasti Záryjí byla objevena a zmapována další část jeskyně nazvaná „Východní větev“. Její celková délka tak dosáhla 156 metrů a hloubka 11 metrů.

František Šulgan
(Správa CHKO Beskydy)

Nenápadný vstup do nejdelší jeskyně Beskyd, Cyrilky

BESKYDSKÝ POUTNÍK – RADOSTNÉ PUTOVÁNÍ NAŠIMI HORAMI

Již šestým rokem u nás probíhá zatím méně známý, ale o to zajímavější projekt pod názvem „Beskydský poutník“, který připravil Český svaz ochránců přírody z Valašského Meziříčí spolu se Správou CHKO Beskydy. Původně byl určen hlavně dětským kolektivům, ale postupně se do něj s chutí zapojili i mnozí dospělí milovníci Beskyd, Podbeskydí a Valašska.

Jeho princip je velmi prostý – při výletech a toulkách po horách splnit několik „poutnických“ úkolů, za které obdržíte krásný odznak (placku) se symbolem jedné z našich velkých šelem. Organizovaným turistům to možná bude trochu připomínat jejich oblastní turistické odznaky. Průvodcem a nezbytnou pomůckou je zápisník beskydského poutníka, který zájemci získají (za 30,- Kč) u výše uvedených organizací. Odznaky jsou celkem tři, stejně jako stupně obtížnosti – začít mohou i poměrně malí „poutníci“ (odhadem od 8 let) – samozřejmě s rodiči, prarodiči nebo kamarády ze třídy, kroužku či oddílu.

Kromě toho mají poutníci možnost využít nabídky řady akcí, které pro ně ochránci přírody připravují. Ať už to jsou besedy, exkurze do chráněných území, letní tábor či fotosoutěž pro mladé fotografy „Beskydy – krajina mého srdce“. Více informací o akcích najdete na stránkách ČSOP Valašské Meziříčí www.ochranci.cz.

Jiří Lehký (Správa CHKO Beskydy)

STARÉ KRAJOVÉ ODRŮDY VELKÝCH KARLOVIC V JEDNOM SADU

Ovoce patří již od pradávna k nepostradatelnému zpestření našich jídelníčků. V dávné minulosti člověk ovoce jen sbíral, později jej začal pěstovat a také šlechtit. Krajovala odrůda je taková odrůda, která vznikla a šířila se za určitých klimatických místních podmínek, je tedy pro dané území klimatické podmínky dokonale přizpůsobena a snáze se pěstuje. Dnešní nově vyšlechtěné odrůdy sice rodí dříve a často dávají i vyšší sklizeň, ale jsou ve všech směrech mnohem náročnější než ty staré. Zachování starých a krajovalých odrůd má proto velký význam.

Sad starých krajovalých odrůd ovocných dřevin ve Velkých Karlovicích provozuje ČSOP Salamandr. Vznik sadu byl podmíněn inventarizací starých a krajovalých odrůd ovocných dřevin v katastru obce Velké Karlovice, která proběhla v letech 2002–2005. Ze zaznamenaných ovocných stromů byl následně odebrán roubový materiál a ten byl použit pro naroubování nových stromků.

První výsadby byly v údolí Miloňovky realizovány v roce 2006, kdy bylo vysázeno šest odrůd jabloní, v roce 2007 byly dosazeny hrušně a v letech 2009, 2010 také třešně a slivoně. O všechny vysazené stromky je pravidelně pečováno, na podzim je pokosen okolní travní porost, bývají provedeny nátěry proti okusu, a když je to nutné, jsou opraveny oplůtky a ořez stromků.

Dnes již sad čítá 101 stromků 19 ovocných odrůd, a pokud budou i nadále k dispozici finance na jeho rozšiřování, bude i v letošním roce o nějaké ty kusy četnější. Jakmile vysazené stromky dosáhnou dostatečné velikosti, budou sloužit jako zdroj roubového materiálu pro širší veřejnost.

Lucie Šigutová (ČSOP Salamandr)

ŠKODY NA HOSPODÁŘSKÝCH ZVÍŘATECH ZPŮSOBENÉ CHRÁNĚNÝMI ŠELMAMI V OBLASTI BESKYD

Vlci v CHKO Beskydy o sobě dali vědět v roce 2010 několika útoky na nedostatečně zabezpečená hospodářská zvířata. Správa CHKO Beskydy provedla podle zákona č. 115/2000 Sb. šetření čtyř nahlášených útoků šelem na ovce v okrese Vsetín. V červenci našel chovatel roztrhanou ovci v Huslenkách, místní část Bratřejůvka (U Adamců). V listopadu vlci usmrtili jednu ovci v Halenkově, místní část Dinotice (Pondělůvka). Na stejném místě došlo k usmrcení ovce již dříve – v červenci v témž roce, avšak chovatel škodu nenahlásil včas, takže nebylo možno provést šetření a následně vyřizovat náhradu. K dalším napadením ovci došlo koncem prosince v Novém Hrozenkově, místní část Vranča (Malá Vranča). Zde vlci s časovým odstupem několika dní jednomu chovateli usmrtili tři ovce a dvě zranili, dalšímu zabili a částečně sežrali jednu ovci a druhou zranili. Ve třech případech šelmy útočily v noci na ovce ponechané bez dozoru v klasických ohradách, na odlehlejších pastvinách nedaleko souvislých lesních porostů. K jednomu útoku došlo brzy odpoledne, kdy šelmy využily bezprostřední blízkosti lesa a členitého terénu (zalesněná stráž s potokem). Přestože chovatelé obdrží od státu náhrady, nejlépe je škodám předcházet a chránit hospodářská zvířata např. pomocí velkých pasteveckých psů.

Dana Bartořová
(Správa CHKO Beskydy)

29. 12. 2010 usmrtili vlci chovatelům v obci Nový Hrozenkov tři ovce a další dvě těžce zranili. K útoku došlo v noci na odlehlejší pastvině v Javorníkách, místní část Malá Vranča, kde byly ovce ponechány v ohradě bez dozoru. Jednou z obětí šelem se stal i statný beran (na snímku).

OTEVÍRÁNÍ STUDÁNEK

Pod názvem „Otevírání studánek“ se v současné době (převážně pro naše nejmenší) koná mnoho akcí spojených s jarní návštěvou studánek, s jejich pomyslným „otevřením“ a definitivním přivítáním jara. Málokdo však již dnes ví o původním lidovém zvyku otevírání neboli „čištění studánek“. Tento zvyk byl běžně praktikován ještě v devatenáctém století, byl spjat s představou panenských víl, ochránků čistoty pramenité vody. Lidé kdysi věřili, že dívčí nevinost má „očistnou moc“, proto se mladé dívky vydávaly ke studánkám, aby je po zimě vyčistily, „otevřely“. O studánky a prameny lidé pečovali od pradávna. Pitná voda je u nás nyní samozřejmostí, ale v jiných koutech světa tomu tak není a kdoví jak tomu bude v příštích desetiletích. Každý, kdo někdy v parném letním dni při celodenním putování po horách bez láhve s vodou, narazil na udržovanou studánku, nepochybně vynaložené lidské úsilí ocenil. Proto pokud víte o nějakém neudržovaném prameni a máte alespoň trochu času a chcete se o něj starat, s chutí do toho. Můžete se zapojit do projektu „Zachraňme studánky“, který v roce 1999 zahájilo Sdružení mladých ochránců přírody, jehož cílem je mapování a údržba vodních zdrojů na celém území České republiky. Více naleznete na stránkách: www.estudanky.cz

Lucie Šigutová (ČSOP Salamandr)

KOLIK TU TĚCH ŠELEM VLASTNĚ JE...?!

Dne 18. 1. 2011 byly zahájeny terénní práce na výzkumném projektu „Monitoring velkých šelem v EVL Beskydy“, který je spolufinancován Evropským fondem pro regionální rozvoj a Státním fondem životního prostředí v rámci Operačního programu Životní prostředí. Zadavatelem akce je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, realizátorem projektu je Ústav biologie obratlovců AV ČR, v.v. Výzkum potrvá přibližně 3,5 let a bude probíhat v rámci celé EVL Beskydy. Zahrnuje tradiční monitoring pobytových znaků, monitoring pomocí fotopastí, GPS telemetrii a použití chlupových pastí pro získání genetického materiálu k následným analýzám DNA.

Cílem projektu je kvantifikovat velikost a strukturu populace rysa ostrovida, medvěda hnědého a vlka obecného. Mimo to bude zjištěna také pohlavní struktura, příbuznost a napojení na slovenské a polské populace za použití osvědčených postupů i nejnovějších technologií.

Petr Konupka (ČSOP Salamandr)

NOVĚ VYHLÁŠENÁ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ

Ke konci roku 2010 byla Správou CHKO Beskydy vyhlášena 4 nová chráněná území. Všechna jsou situována v severních částech CHKO v okrese Frýdek-Místek. Přírodní rezervace Lysá hora chrání na východním úbočí nejvyššího vrcholu Beskyd původní porosty horských smrčín. Přírodní rezervace Ropice chrání komplex přírodě blízkých lesů, tvořených převážně bučinami s doupnými stromy a smíšenými porosty se zastoupením stanovištně původního smrku v oblasti vrcholů Ropice, Velký Lipový a Ropičanka. Přírodní rezervace Kršle chrání přirozené bučiny v nejnižších polohách beskydského regionu, které rostou na jižních svazích nad tokem Morávky v katastru obce Vyšní Lhoty. Přírodní památka Vysutý chrání především samotný potok Vysutý s četnými peřejemi a výrazně vyvinutým vodopádem, který patří k nejvyšším v Beskydech.

Všechna nově vyhlášená území budou postupně představována v tomto zpravodaji v rubrice „Maloplošná chráněná území“.

EVROPSKÝ DEN PARKŮ

Od roku 1999 si u nás připomínáme, že 24. května 1909 byly vyhlášeny první národní parky v Evropě. Evropská federace chráněných území EUROPAC proto navrhla slavit tento den, jako Evropský den parků a při této příležitosti přiblížit lidem význam chráněných území. Tradičně se tedy koncem května konají nejrůznější akce pro veřejnost - jejich aktuální seznam najdete na <http://www.europarc.cz/>. V Beskydech připravujeme při této příležitosti exkurze pro veřejnost na zajímavá místa Valašska - bližší informace budou zveřejněny na webových stránkách Správy CHKO a www.valasskakrajina.cz

Jiří Lehký
(Správa CHKO Beskydy)

KOŠAŘISKA - OBEC OVCÍ A PASTVIN

Obec Košariska leží na severovýchodním okraji CHKO Beskydy nedaleko města Jablunkov. Název obce vznikl od slova „košár“ což je ohrada pro ovce. Zdejší tradice chovu ovcí sahá tedy již do dávné minulosti.

Potok Kopytná vytváří mezi vrcholy Ostrý a Kozubová zaříznuté údolí. Dnes již jako jeden z mála toků není Kopytná příliš regulovaná, a proto si zachovává přirozené dynamické koryto. V některých úsecích dochází ke vzniku rozsáhlejších štěrkových náplavů a tvorbě více ramen. Tento jev je v naší republice již velmi vzácný, vyskytuje se na posledních několika tocích v Beskydech.

Javor klen na severozápadním svahu Kozubové v pramenné oblasti potoka Příkrá

Pohled na vrchol Ostrý

Téměř 4/5 rozlohy obce zaujímají lesy, mnohé z nich jsou z hlediska ochrany přírody velmi cenné. Proto není divu, že zde byla v roce 1999 vyhlášena Přírodní rezervace Čerňavina, jejímž hlavním posláním je ochrana cenných bukových porostů. Přírodní rezervace je situována v nejvyšších partiích vrcholu Ostrý.

Někde, ale les „nepatří“. Zarůstání jalovcových pasínek je i v této obci, kde pastva byla vždy jednou z hlavních možností obživy, bohužel značné. Aby nedocházelo k jejich úplnému vymizení, je dnes nutno investovat nemalé finanční prostředky k odstranění náletů.

Vše co souvisí s tradicí chovu ovcí, můžete každoročně vidět na jednom místě při zdejší květnové slavnosti „Miyszani łowiec“ neboli Míchání ovcí.

Když se z centra obce vydáte po modré turistické značce k rozcestí „Nad Milíko-

vem“, odkud budete pokračovat po žluté, dorazíte na Kozubovou. Zde je kaple svaté Anny s rozhlednou a turistická chata, kde si můžete zapůjčit klíč od rozhledny.

Lucie Šigutová (ČSOP Salamandr)

Otázky pro starostu obce Ing. Františka Kufu

Jaké aktivity v oblasti ochrany přírody a krajiny probíhají ve vaší obci?

Ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy udržujeme jalovcovou louku v lokalitě Gruníček, podporujeme salašnictví v obci, jehož součástí je projekt naučné stezky „Po stopách salašnictví v Košariskách“. Beskydská krajina byla dlouhodobě utvářena a využívána právě salašnictvím, čímž se jednoznačně do současné doby zachovaly horské louky a polany.

Na jaká místa ve vaší obci byste pozval návštěvníky se zájmem o přírodu?

Návštěvníky naší obce bych rád pozval právě na výše zmiňované lokality, dále bych návštěvníkům nabídnul ke zhlédnutí Přírodní rezervaci Čerňavina. Po hranici ochranného pásma rezervace vede turistická trasa a běžecká trasa z turistické chaty Kozinec na chatu Ostrý. Dále je možné se pochlubit jedinečným stromem javoru klen, který je výjimečný svým stářím a tvarem.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti /Ročník VIII, číslo 1/2011. / Vychází 2–4x ročně / Vydává ČSOP Salamandr (ČSOP Salamandr, Tvarůžkova 1805, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, tel.: 571 656 456, e-mail: salamandr@salamandr.info, IČ 702 38 723) ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy / Náklad 1000 výtisků. / Číslo vyšlo v březnu 2011 v Rožnově pod Radhoštěm. Zpravodaj je vytištěn na recyklovaném papíře / Tisk: PROprint, Český Těšín / Grafika: sumec+ryšková, Rožnov p. R. / NEPRODEJNĚ

Autoři fotografií: D. Bartošová, P. Boža, K. Brož, M. Dvorský, F. Jaskula, M. Konupka, M. Kubín, T. Myslikovjan, M. Popelářová, V. Přibáň (www.foto-priban.cz), L. Šigutová, F. Šulgan, M. Šulgan.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti je periodickou tiskovinou evidovanou pod MK ČR E 17444

Tento zpravodaj byl vytištěn v rámci projektu „Jednotný informační a komunikační systém ochrany přírody v NUTS II Moravskoslezsko“.

Projekt je realizován Moravskoslezským krajem s přispěním finančního nástroje Evropského unie LIFE+.

